

ZAPISNIK

sa 28. i Nastavka 28. sjednice Odbora za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore, održanih 26. i 27. jula 2022. godine

Sjednica je počela u 16 sati i 25 minuta.

Sjednici je predsjedavao Jovan Jole Vučurović, predsjednik Odbora.

Sjednici su prisustvovali sledeći članovi/ce Odbora: Jelena Božović, dr Srđan Pavićević, dr Vladimir Dobričanin, Miodrag Lekić, Genci Nimanbegu i poslanici Tamara Vujović i Danilo Šaranović koji su, u skladu sa članom 65 Poslovnika Skupštine Crne Gore, mijenjali člana Odbora dr Albina Ćemana.

Sjednici nijesu prisustvovali članovi/ce Odbora: Amer Smailović, dr Halil Duković, Ivan Mitrović, Mevludin Nuhodžić i Vesna Pavićević, u svojstvu člana Odbora.

Sjednici su, u skladu sa članom 67 stav 1 Poslovnika Skupštine Crne Gore, prisustvovali poslanici: Vesna Pavićević, Momo Koprivica i Vladimir Martinović.

Sjednici su, u skladu sa članom 67 stav 4 Poslovnika Skupštine Crne Gore, prisustvovali Slađana Ćorić, direktorica Direktorata za zdravstvenu zaštitu u Ministarstvu zdravlja i Radovan Nikolić, savjetnik u Direktoratu za harmonizaciju propisa u Ministarstvu zdravlja.

Sjednicu nijesu pratili predstavnici medija.

Za sjednicu je utvrđen sledeći

DNEVNI RED:

- 1. PREDLOG ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O UZIMANJU I PRESADIVANJU Ljudskih tkiva i ćelija u svrhu liječenja, koji su Skupštini Crne Gore podnijeli poslanici: DR BRANKA BOŠNJAK, VESNA PAVIĆEVIĆ, SIMONIDA KORDIĆ, TAMARA VUJOVIĆ, DANIJELA ĐUROVIĆ, BOŽENA JELUŠIĆ, KENANA ŠTRUJIĆ HARBIĆ, DRAGINJA VUKSANOVIĆ STANKOVIĆ I BORIS MUGOŠA;**
- 2. PREDLOG REZOLUCIJE O GENOCIDU U PIVI I VELICI, koji su Skupštini Crne Gore podnijeli poslanici: MOMO KOPRIVICA, VLADIMIR MARTINOVIĆ, ZDENKA POPOVIĆ I DRAGAN KRAPOVIĆ.**

Na samoj sjednici dogovoreno je da se prvo razmotri druga, a nakon toga prva tačka dnevnog reda.

DRUGA TAČKA- PREDLOG REZOLUCIJE O GENOCIDU U PIVI I VELICI, KOJI SU SKUPŠTINI CRNE GORE PODNIJELI POSLANICI: MOMO KOPRIVICA, VLADIMIR MARTINOVIĆ, ZDENKA POPOVIĆ I DRAGAN KRAPOVIĆ

Predsjednik Odbora Jovan Jole Vučurović je podsjetio da su poslanici Momo Koprivica, Vladimir Martinović, Zdenka Popović i Dragan Krapović 16. jula 2021. godine podnijeli Skupštini Crne Gore Predlog rezolucije o genocidu u Pivi i Velici.

Uvodno obrazloženje o Predlogu rezolucije o genocidu u Pivi i Velici podnijeli su poslanici Vladimir Martinović i Momo Koprivica.

Poslanik Vladimir Martinović je saopštio da je ovo civilizacijski odnos poslanika Skupštine Crne Gore 27. saziva u odnosu na zločine koji su se desili za vrijeme Drugog svjetskog rata i da Crna Gora, kao država koja baštini antifašističke vrijednosti, zbog kulture sjećanja prema tim žrtvama i svih ostalih stvari navedenih u Predlogu rezolucije treba da se na predloženi način odnese prema ovim pitanjima. Stoga bi dobro bilo da Odbor za ljudska prava i slobode, kao matični odbor, podrži Predlog rezolucije i da isti bude usvojen od strane Skupštine Crne Gore te da se na taj način treba odužiti nevino stradanim žrtvama, a posebno nemoćnim, starim licima i djeci.

U raspravi su učestvovali poslanici: Genci Nimanbegu, Miodrag Lekić, predsjednik Odbora Jovan Jole Vučurović, dr Srđan Pavićević, Jelena Božović i dr Vladimir Dobričanin.

Poslanik Genci Nimanbegu je saopštio da je Predlog rezolucije o genocidu u Pivi i Velici u skupštinskoj proceduri duže od godinu dana, ali do sada nažalost nije bio na dnevnom redu. Poslanici koji su tada činili parlamentarnu većinu isti su predložili i ne bi želio smatrati da je Predlog rezolucije o genocidu u Pivi i Velici prije godinu dana predložen kao odgovor na Rezoluciju o genocidu u Srebrenici iz razloga što se tada u Skupštini Crne Gore pokrenuta velika rasprava oko prošlosti na teritoriji bivše Jugoslavije i Crne Gore. Bio je „uzdržan” prilikom glasanja za proširenje dnevnog reda Osme sjednice Prvog redovnog (proljećnjeg) zasijedanja u 2022. godini Predlogom rezolucije o genocidu u Pivi i Velici, jer ove rezolucije izazivaju dosta polemike među poslanicima i treba ih razmotriti sa dosta pouzdanih istorijskih činjenica i „hladne glave“. Bilo bi mu drago da imaju više vremena za razmatranje ovog Predloga rezolucije. Podsjetio je da su prošle godine poslanici Demokratske Crne Gore podnijeli set amandmana na Predlog rezolucije o genocidu u Srebrenici, ali nije siguran koliko će druge političke partije u kratkom vremenskom periodu pripremiti amandmane na Predlog rezolucije o genocidu u Pivi i Velici. I danas postoje negativne posledice usvajanja Rezolucije o genocidu u Srebrenici manifestovane u odnosu Republike Srbije prema poslanicima Skupštine Crne Gore, a da je Predsjednik Vlade Crne Gore nedavno zamolio da se to više ne dešava. Naglasio je da se zločini moraju osuditi, pitanje je koliko je sada pravilno ocjenjivati genocidom zločine od prije 80-ak godina, iako je Drugi svjetski rat bio genocidan na brojnim područjima. Mora se graditi kultura odgovornosti prema prošlosti i prema budućnosti. Najavio je podnošenje Amandmana i istakao da će do rasprave na plenumu biti „uzdržan“ prilikom glasanja na sjednici Odbora o ovom Predlogu rezolucije.

Poslanik Miodrag Lekić je saglasan da je riječ o delikatnoj temi i da se sintagma „kultura sjećanja” često upotrebljava sa neočekivanim epilogom da se kultura sjećanja pretvara u građanski rat sjećanja. Podsjetio je da je klasična definicija genocida progon, istrebljenje jednog naroda na prostoru jedne države. Ukoliko se tumači da genocid može da bude i na užem prostoru, onda postoji osnov da se, ukoliko su ove činjenice tačne, a niko ih ne negira, ti zločini tretiraju onako kako je predloženo Predlogom rezolucije, pa je logično prihvatiti ovu inicijativu poslanika. Saopštio je da se priča o zločinima nažalost ne završava na ovome, jer je, primjera radi, postojao i zločin nad Albancima u Baru 1945. godine.

Predsjednik Odbora Jovan Jole Vučurović smatra da je važno da se bavimo ovim temama u granicama pristojnosti i argumenata i da treba osuditi sve zločine bilo da je riječ o zločinu u Srebrenici, zločinu u Velici, Pivi, nad Albancima u Baru i drugim zločinima.

Poslanik dr Srđan Pavićević je podsjetio da je prilikom rasprave o Predlogu rezolucije o genocidu u Srebrenici ukazano da je Srebrenica bila jedna epizoda, a puno ih se desilo na području bivše Jugoslavije. Nije Srebrenica u Crnoj Gori i tu su poslanici pokazali zavidan nivo empatije. Tom prilikom aktuelizovao je problem 500.000 Folksdojčera u periodu od 1948. do 1952. godine, kao i 400.000 italijanskih prognanika iz Sjeverne Dalmacije, te 250.000 Srba iz Hrvatske Krajine, zatim Srba iz Sarajeva, Crnogoraca na Zidanom mostu, Srba na Kosovu i Albanaca na Kosovu. Tada je saopštio da Rezolucija o genocidu u Srebrenici dobija na svojoj težini i biće kvalitetan iskorak ukoliko se Srebrenica poveže sa svim ostalim zločinima i stvori se set činjeničnih i istorijskih stavki prema kojima se mora odnositi sa identičnim pijetetom i empatijom. Žao mu je što Predlog rezolucije o genocidu u Pivi i Velici nije proširen svim navedenim događajima i elementima kako bi se pokušalo da se u mandatu ovog saziva Skupštine Crne Gore elaborira ova tema u cjelosti, u kontekstu koji zaslužuje i da se na taj način završi s ovom pričom.

Poslanica Jelena Božović je saopštila da je Klub poslanika Demokratskog fronta u decembru 2020. godine podnio Predlog rezolucije o osudi genocida u Velici, ali taj Predlog rezolucije još nije bio na dnevnom redu Skupštine. Važno je o ovome govoriti i pokazati senzibilitet prema svim stradalima u ratovima i zločinima na našim prostorima, solidarizirati se sa žrtvama i osuditi zločince. Bitno je da se prvo bave zločinima koji su se desili na našim prostorima, a zločini u Pivi i Velici su zasnovani na činjenicama, jer su donedavno postojali živi svjedoci koji su svojim očima gledali šta se dešavalo na tim prostorima. Smatra da ne bi bilo dobro da se stalno osuđuju isti zločinci i da se govori o istim žrtvama, a da se pokušavaju zaboraviti neki drugi koji su stradali, prvenstveno srpski narod u Srebrenici i žrtve kojih je bilo više od 3.500 čije fotografije su postavili pored puta, jer su na taj način željeli da skrenu pažnju domaće, regionalne i međunarodne zajednice i da ukažu da su tu neki ljudi stradali i da ne treba da budu zaboravljeni od svih, čemu svjedočimo.

Poslanica Božović je istakla da je sve ovo važno da se ne bi desilo da se u Petnjici prikazuje film kojim se veliča ratni zločinac Osman Rastoder koji je tokom Drugog svjetskog rata učestvovao u ubijanju civila i paljenju srpskih sela na prostoru Police, kao i u zločinima u Velici, a povodom čega nije bilo “medijske prašine i buke u Crnoj Gori”. Vrlo je bitno da se o svemu ovome javno i glasno govori, o žrtvama i zločincima i na jednoj i drugoj strani, kako se ove teme ne bi iz generacije u generaciju vraćale na dnevni red.

Poslanik dr Vladimir Dobričanin smatra da imenom i prezimenom treba podsjetiti na svaku žrtvu iz svakog zločina fašista i da na našim prostorima ima dosta stradanja, a dugo vremena se učilo da o njima treba ćutati i ne pominjati ih. Pored svih navedenih zločina, imamo i zločine koje su nad našim narodom činili oni koji su vladali od 1945. pa nadalje. Zaključio je da ne postoji narod koji je genocidan, već ljudi koji su zli.

U osvrtu na diskusiju članova Odbora, predstavnik predlagača poslanik Momo Koprivica je saopštio da podnošenje ovog Predloga rezolucije nije bilo posledica glasanja u odnosu na neki drugi akt, već potreba da se na institucionalan način izrazi pijetet prema žrtvama nacifašističkog zločina. Po pitanju ove veoma osjetljive teme potrebno je pokazati međusobno poštovanje i uvažavanje, da se shvati potreba razvijanja kulture sjećanja i kulture pamćenja, što je bio i osnovni razlog za predlaganje ovog Predloga rezolucije. Uprkos činjenici da je tokom trajanja Drugog svjetskog rata poljski teoretičar Rafael Lemkin dao definiciju genocida, isti je tek 1948. godine postao međunarodno krivično djelo usvajanjem Konvencije o sprečavanju zločina genocida. Ako

bi se “robovalo” toj pravnoj činjenici značilo bi da u Drugom svjetskom ratu nije bilo genocida. Skupština samo konstatuje istorijsku činjenicu koja se u savremenom narativu i po savremenoj terminologiji definiše i određuje kao genocid. Takođe, američki parlament, Bundestag, holandski parlament i Evropski parlament su osudili genocid nad Jermenima koji se desio, iako ni tada nije bilo definicije ovog krivičnog djela. Ovom Predlogu rezolucije se zbog njene prirode ne može zamjerati neki procesni nedostatak, jer se u njoj konstatuje istorijska činjenica i ne izvodi na sud neko lice ili grupa. Namjera je da se izrazi pijetet prema velikim stradanjima i da to postane dio kulture sjećanja, jer su ta stradanja u smislu naučne analize bila zanemarena, a u nastavnim i obrazovnim programima nema pominjanja ovih užasnih zločina. Kada je riječ o Predlogu rezolucije o genocidu u Srebrenici podnijeli su Amandman kojim je definisano da nijedan narod ne može biti označen kao genocidan, a u preambuli ove rezolucije, između ostalog, navodi se *“Potvrđujući principijelan stav, zasnovan na domaćem i međunarodnom pravu, da odgovornost može biti isključivo individualna, kao i da nijedan narod ne može biti označen kao genocidan ili zločinački”*, od čega neće odustati.

Odbor je većinom glasova (šest “za” i jedan “udržan”) podržao Predlog rezolucije o genocidu u Pivi i Velici, koji su podnijeli poslanici: Momo Koprivica, Vladimir Martinović, Zdenka Popović i Dragan Krapović i predložio Skupštini da ga prihvati.

Takođe, Odbor je, zbog pravno-tehničkog preciziranja Preambule, podnio Amandman na Predlog rezolucije o genocidu u Pivi i Velici, koji je prihvatio predstavnik predlagača.

Na osnovu člana 69 stav 2 Poslovnika Skupštine Crne Gore Odbor za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore sa 28. sjednice, održane 26. jula 2022. godine podnosi Skupštini

IZVJEŠTAJ

O RAZMATRANJU PREDLOGA REZOLUCIJE O GENOCIDU U PIVI I VELICI, koji su Skupštini Crne Gore podnijeli poslanici: Momo Koprivica, Vladimir Martinović, Zdenka Popović i Dragan Krapović

Odbor za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore, kao matični odbor, na 28. sjednici, održanoj 26. jula 2022. godine razmotrio je PREDLOG REZOLUCIJE O GENOCIDU U PIVI I VELICI, koji su podnijeli poslanici: Momo Koprivica, Vladimir Martinović, Zdenka Popović i Dragan Krapović.

Predstavnik predlagača je saopštio:

- da je ovo civilizacijski odnos poslanika Skupštine Crne Gore 27. saziva u odnosu na zločine koji su se desili za vrijeme Drugog svjetskog rata i da Crna Gora, kao država koja baštini antifašističke vrijednosti, zbog kulture sjećanja prema tim žrtvama i svih ostalih stvari navedenih u Predlogu rezolucije treba da se na taj način odnese prema ovim pitanjima, pa bi dobro bilo da Odbor za ljudska prava i slobode, kao matični odbor, podrži Predlog rezolucije i da isti bude usvojen od strane Skupštine Crne Gore i
- da se i na taj način treba odužiti nevino stradalim žrtvama, a posebno nemoćnim, starim licima i djeci.

Tokom rasprave ukazano je na sledeće:

- da je Predlog rezolucije u skupštinskoj proceduri duže od godinu dana i nažalost do sada nije bio na dnevnom redu. Poslanici koji su tada činili parlamentarnu većinu isti su predložili i ne bi bilo dobro da je Predlog rezolucije prije godinu dana predložen kao odgovor na Rezoluciju o genocidu u Srebrenici iz razloga što se tada u Skupštini Crne Gore otvorila velika rasprava oko prošlosti na

- teritoriji bivše Jugoslavije i Crne Gore, jer ove rezolucije izazivaju dosta polemike među poslanicima i treba ih razmotriti sa dosta pouzdanih istorijskih činjenica i „hladne glave“;
- da su prošle godine poslanici Demokratske Crne Gore podnijeli set amandmana na Predlog rezolucije o genocidu u Srebrenici, ali se ne zna koliko će druge političke partije u kratkom vremenskom periodu pripremiti amandmane na Predlog rezolucije o genocidu u Pivi i Velici;
 - da se zločini moraju osuditi, a pitanje je koliko je sada pravilno ocjenjivati genocidom zločine od prije 80-ak godina;
 - da je Drugi svjetski rat bio genocidan na puno područja i da se mora graditi kultura odgovornosti i prema prošlosti i prema budućnosti;
 - da je riječ o delikatnoj temi i da se sintagma “kultura sjećanja” često upotrebljava sa neočekivanim epilogom da se kultura sjećanja pretvara u građanski rat sjećanja;
 - da je klasična definicija genocida progon, istrebljenje jednog naroda na prostoru jedne države;
 - ukoliko se tumačilo da genocid može da bude i na užem prostoru, onda postoji osnov da se, ukoliko su ove činjenice tačne, a niko ih ne negira, ti zločini tretiraju onako kako je predloženo Predlogom rezolucije, pa je logično prihvatiti ovu inicijativu poslanika;
 - da se priča o zločinima ne završava na ovome, jer je, primjera radi, postojao i zločin nad Albancima u Baru 1945. godine;
 - da je važno da se bavimo ovim temama u granicama pristojnosti i argumenata i da treba osuditi sve zločine bilo da je riječ o zločinu u Srebrenici, zločinu u Velici, Pivi, nad Albancima u Baru i drugim zločinima;
 - da je prilikom rasprave o Predlogu rezolucije o genocidu u Srebrenici ukazano da je Srebrenica bila jedna epizoda, a puno ih se desilo na području bivše Jugoslavije. Nije Srebrenica u Crnoj Gori i tu su poslanici pokazali zavidan nivo empatije. Tom prilikom aktuelizovan je problem 500.000 Folksdojčera u periodu od 1948. do 1952. godine, kao i 400.000 italijanskih prognanika iz Sjeverne Dalmacije, te 200.000 Srba iz Hrvatske Krajine, zatim Srba iz Sarajeva, Crnogoraca na Zidanom mostu, Srba na Kosovu i Albanaca na Kosovu;
 - da Rezolucija o genocidu u Srebrenici dobija na svojoj težini i biće kvalitetan iskorak ukoliko se Srebrenica poveže sa svim ostalim zločinima i stvori se set činjeničnih i istorijskih stavki prema kojima se mora odnositi sa identičnim pijetetom i empatijom;
 - da postoji žaljenje što Predlog rezolucije o genocidu u Pivi i Velici nije proširen svim navedenim događajima i elementima kako bi se pokušalo da se u mandatu ovog saziva Skupštine Crne Gore elaborira ova tema u cjelosti, u kontekstu koji zaslužuje i da se na taj način završi s ovom pričom;
 - da je Klub Demokratskog fronta u decembru 2020. godine podnio Predlog rezolucije o osudi genocida u Velici, ali taj Predlog rezolucije još nije bio na dnevnom redu Skupštine;
 - da je važno o ovome govoriti i pokazati senzibilitet prema svim stradalima u ratovima i zločinima na našim prostorima i solidarisati se sa žrtvama i osuditi zločince;
 - da je bitno da se prvo bave zločinima koji su se desili na našim prostorima, a zločini u Pivi i Velici su zasnovani na činjenicama, jer su donedavno postojali živi svjedoci koji su svojim očima gledali šta se dešavalo na tim prostorima;
 - da ne bi bilo dobro da se stalno osuđuju isti zločini i njihovi počinioci, da se govori o istim žrtvama, a da se pokušavaju zaboraviti neki koji su stradali, prvenstveno srpski narod u Srebrenici i žrtve kojih je bilo više od 3.500 čije fotografije su postavili pored puta, jer su na taj način željeli da skrenu pažnju domaće, regionalne i međunarodne zajednice da su tu neki ljudi stradali i da ne treba da budu zaboravljeni od svih, čemu svjedočimo;
 - da je sve ovo važno da se ne bi desilo da se u Petnjici prikazuje film kojim se veliča ratni zločinac Osman Rastoder koji je tokom Drugog svjetskog rata učestvovao u ubijanju civila i paljenju srpskih sela na prostoru Police, kao i u zločinima u Velici, a povodom čega nije bilo “medijske prašine i buke u Crnoj Gori”;
 - da je vrlo bitno da se o svemu ovome javno i glasno govori, o žrtvama i zločincima i na jednoj i drugoj strani, kako se ove teme ne bi iz generacije u generaciju vraćale na dnevni red;

- da treba imenom i prezimenom podsjetiti na svaku žrtvu iz svakog zločina fašista i da na našim prostorima ima dosta stradanja, a dugo vremena se učilo da o njima treba ćutati i ne pominjati ih i
- da ne postoji narod koji je genocidan, već ljudi koji su zli.

Poslanik Genci Nimanbegu je najavio podnošenje Amandmana na Predlog rezolucije o genocidu u Pivi i Velici.

U osvrtnu na diskusiju članova Odbora, predstavnik predlagača je saopštio da podnošenje ovog Predloga rezolucije nije bilo posledica glasanja u odnosu na neki drugi akt, već potreba da se na institucionalan način izrazi pijetet prema žrtvama nacifašističkog zločina. Po pitanju ove veoma osjetljive teme potrebno je pokazati međusobno poštovanje i uvažavanje, da se shvati potreba razvijanja kulture sjećanja i kulture pamćenja, što je bio i osnovni razlog za predlaganje ovog Predloga rezolucije. Genocid je tek 1948. godine postao međunarodno krivično djelo donošenjem Konvencije o sprečavanju zločina genocida. Ako bi se "robovalo" toj pravnoj činjenici značilo bi da u Drugom svjetskom ratu nije bilo genocida. Skupština samo konstatuje istorijsku činjenicu koja se u savremenom narativu i po savremenoj terminologiji definiše i određuje kao genocid. Takođe, američki parlament, Bundestag, holandski parlament i Evropski parlament su osudili genocid nad Jermenima koji se desio iako ni tada nije bilo definicije ovog krivičnog djela. Ovom Predlogu rezolucije se zbog njene prirode ne može zamjerati neki procesni nedostatak, jer se u njoj konstatuje istorijska činjenica i ne izvodi na sud neko lice ili grupa. Namjera je da se izrazi pijetet prema velikim stradanjima i da to postane dio kulture sjećanja, jer su ta stradanja u smislu naučne analize bila zanemarena, a u nastavnim i obrazovnim programima nema pominjanja ovih užasnih zločina. Kada je riječ o Predlogu rezolucije o genocidu Srebrenici podnijeli su Amandman kojim je definisano da nijedan narod ne može biti označen kao genocidan, a u preambuli ove rezolucije, između ostalog, navodi se *"Potvrđujući principijelan stav, zasnovan na domaćem i međunarodnom pravu, da odgovornost može biti isključivo individualna, kao i da nijedan narod ne može biti označen kao genocidan ili zločinački"* od čega neće odustati.

Nakon uvodnih napomena i rasprave, Odbor je većinom glasova (šest „za“ i jedan „uzdržan“) **podržao** Predlog rezolucije o genocidu u Pivi i Velici i predložio je Skupštini **da ga usvoji**.

Odbor je podnio **Amandman** koji glasi:

U preambuli Predloga rezolucije stav 10 mijenja se i glasi:

„Na osnovu člana 82 stav 1 tačka 3 Ustava Crne Gore, Skupština Crne Gore 27. saziva, na Osmoj sjednici Prvog redovnog (proljećnjeg) zasijedanja u 2022. godini, dana _____2022. godine, donijela je“.

Sa Amandmanom Odbora **saglasio se** predstavnik predlagača, pa isti, shodno članu 150 stav 3 Poslovnika Skupštine Crne Gore, postaje sastavni dio Predloga rezolucije.

Takođe, Odbor je konstatovao da u Predlogu rezolucije postoji pravno - tehnička greška koju je potrebno korigovati.

Sa konstatacijom Odbora saglasio se predstavnik predlagača, pa na taj način, korigovana odredba postaje sastavni dio ovog Predloga rezolucije.

U pitanju je sljedeća pravno - tehnička korekcija:

Na kraju tačke 12 Predloga rezolucije interpunkcijski znak tačka-zarez zamjenjuje se interpunkcijskim znakom tačka.

Za izvjestioca Odbora na sjednici Skupštine određen je poslanik Jovan Jole Vučurović, predsjednik Odbora.

DRUGA TAČKA- PREDLOG ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O UZIMANJU I PRESADIVANJU LJUDSKIH TKIVA I ČELIJA U SVRHU LIJEČENJA, KOJI SU SKUPŠTINI CRNE GORE PODNIJELI POSLANICI: DR BRANKA BOŠNJAK, VESNA PAVIĆEVIĆ, SIMONIDA KORDIĆ, TAMARA VUJOVIĆ, DANIJELA ĐUROVIĆ, BOŽENA JELUŠIĆ, KENANA STRUJIĆ HARBIĆ, DRAGINJA VUKSANOVIĆ STANKOVIĆ I BORIS MUGOŠA

Predsjednik Odbora Jovan Jole Vučurović je podsjetio da su poslanici: dr Branka Bošnjak, Vesna Pavićević, Simonida Kordić, Tamara Vujović, Danijela Đurović, Božena Jelušić, Kenana Strujić Harbić, Draginja Vuksanović Stanković i Boris Mugoša 18. jula 2022. godine podnijeli Skupštini Crne Gore Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o uzimanju i presađivanju ljudskih tkiva i ćelija u svrhu liječenja.

Naglasio je da je Sekretarijat Odbora analizom Predloga zakona i poređenjem sa normama važećeg Zakona o uzimanju i presađivanju ljudskih tkiva i ćelija u svrhu liječenja utvrdio da postoje određene nelogičnosti u čl. 2 i 3 Predloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o uzimanju i presađivanju ljudskih tkiva i ćelija.

Naime, u članu 2 stav 1 Predloga zakona predlaže se nova definicija banke tkiva i ćelija kojom se propisuje da je banka tkiva i ćelija organizacioni dio kliničkog centra, koji je ovlašćen za postupke prikupljanja, obrade, očuvanja, skladištenja ili distribucije tkiva i ćelija, a koji može biti ovlašćen i za dobijanje ili testiranje tkiva i ćelija.

Ukazao je da je važećim Zakonom o uzimanju i presađivanju ljudskih tkiva i ćelija u svrhu liječenja, članom 12 stav 1 tačka 10 propisano da je banka tkiva i ćelija zdravstvena ustanova ili dio zdravstvene ustanove ili drugo pravno lice, koje je ovlašćeno za postupke obrade, očuvanja, skladištenja ili distribucije tkiva i ćelija, koja može biti ovlašćena i za dobijanje ili testiranje tkiva i ćelija.

Nejasno je zašto se banka tkiva i ćelija predloženim izmjenama Zakona sada svodi na organizacioni dio kliničkog centra umjesto zdravstvenih ustanova.

Takođe, članom 3 Predloga zakona kojim se dodaje novi član 14a u stavu 2 propisano je da direktor kliničkog centra podnosi pisani izvještaj Ministarstvu o radu i aktivnostima banke tkiva i ćelija do 31. januara tekuće godine za prethodnu godinu.

Mišljenja je da je u cilju stvaranja uslova za primjenu Zakona potrebno podnijeti Amandman (e) na Predlog zakona.

Uvodno obrazloženje Predloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o uzimanju i presađivanju ljudskih tkiva i ćelija u svrhu liječenja dala je ovlašćena predstavnica predlagača, poslanica Vesna Pavićević. Saopštila je da je Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o uzimanju i presađivanju ljudskih tkiva i ćelija u svrhu liječenja pripremljen uz pomoć Ministarstva zdravlja. Ženski klub Skupštine Crne Gore bavi se pitanjima zaštite žena i djece i uočili su problem veće smrtnosti prijevremeno rođenih beba. Ukazala je da je značaj banke humanog mlijeka višestruk, jer smanjuje stopu smrtnosti beba i sprečava nastanak dugotrajnih komplikacija. Značaj humanog mlijeka je ogromni i za djecu i za majke. Bebama je majčino mlijeko potrebno i ono ne predstavlja samo hranu, nego i lijek. Majke mogu da budu životno ugrožene tokom trudnoće i nakon porođaja zbog čega ne mogu da uspostave laktaciju, pa je osnivanje banke humanog mlijeka od presudnog značaja jer postojeće mliječne formule nijesu dobre kao majčino mlijeko. Humano mlijeko majki donora je prvenstveno namijenjeno prijevremeno rođenim bebama i onima sa malom tjelesnom težinom, jer je život tih beba najčešće ugrožen i njihov oporavak u intenzivnoj njezi traje dugo. Te bebe su podložne raznim infekcijama zbog čega je veoma značajno da imaju zdrav način ishrane i da se liječe. Imajući u vidu značaj osnivanja banke humanog mlijeka gdje se

obezbjeduje donorsko mlijeko bebama kojima je majčino mlijeko nedostupno, ovo je veoma važno u brizi za svu prijevremeno rođenu djecu. Nažalost, na području Crne Gore do sada ne postoji nijedna takva banka. U skoro svim zemljama Evrope postoje ovakve banke, a od zemalja okruženja postoji banka u Hrvatskoj, dok ih u Srbiji ima više, a u svijetu ih ima oko 500. Naglasila je da je Ženski klub Skupštine Crne Gore uspostavio saradnju sa UNICEF-om jer je ta organizacija pomogla Hrvatskoj da osnuje banku humanog mlijeka. S tim u vezi, UNICEF je organizovao studijsku posjetu kopredsjednice Kolegijuma Ženskog kluba poslanice Branke Bošnjak i predstavnika Kliničkog centra Crne Gore i Ministarstva zdravlja Zagrebu u cilju upoznavanja sa funkcionisanjem Banke humanog mlijeka, čiji rad je regulisan Zakonom o primjeni ljudskih tkiva i stanica, jer se humano mlijeko, prema važećim propisima, tretira kao tjelesna tečnost, a sve djelatnosti oko prikupljanja, uzimanja, testiranja, obrade, čuvanja i raspodjele ljudskih tkiva i ćelija važe i za humano mlijeko. Poslanica Pavićević je naglasila da je na inicijativu Ženskog kluba u Budžetu Crne Gore obezbijeđeno pola miliona eura za osnivanje banke humanog mlijeka. Saradnja sa UNICEF-om doprinijeće da se kompletan stručni kadar za ovu oblast obuči, jer će oni omogućiti i druge studijske posjete u kojima bi naš stručni kadar unaprijedio svoja znanja i vještine.

U raspravi su učestvovali: Radovan Nikolić, savjetnik u Direktoratu za harmonizaciju propisa u Ministarstvu zdravlja, poslanica Tamara Vujović, Slađana Ćorić, direktorica Direktorata za zdravstvenu zaštitu u Ministarstvu zdravlja i poslanica Jelena Božović, dr Srđan Pavićević i Vesna Pavićević.

Radovan Nikolić, savjetnik u Direktoratu za harmonizaciju propisa u Ministarstvu zdravlja je saopštio da Ministarstvo zdravlja učestvuje u postupku osnivanja banke humanog mlijeka, pa su u saradnji sa članicama Ženskog kluba Skupštine Crne Gore radili na pripremi Predloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o uzimanju i presađivanju ljudskih tkiva i ćelija u svrhu liječenja. Istakao je da je glavna intencija da se zakonski definiše humano mlijeko. Zbog značaja i osjetljivosti pitanja kojima će se banka baviti bitno je banku tkiva i ćelija smjestiti u okviru Kliničkog centra ili ustanove tercijarnog nivoa. Procedure uzimanja, čuvanja, obrade, distribucije i skladištenja humanog mlijeka su vrlo stroge i kompleksne i mišljenja je da takve procedure ne može da obavlja bilo koja ustanova. Zbog kadrovske logistike i finansiranja ustanove važno je da banka tkiva i ćelija bude pri Kliničkom centru. U okviru banke tkiva i ćelija može biti organizovano više banaka kao posebnih organizacionih djelova.

Poslanica Tamara Vujović je saopštila da bi podzakonskim aktima trebalo definisati pitanja koja nijesu definisana zakonom. Apelovala je na Ministarstvo zdravlja da što prije donesu podzakonska akta kojima bi se omogućila primjena Zakona o zdravstvenoj zaštiti i Zakona o medicinski potpomognutoj oplodnji. Republika Hrvatska kao mnogo veća država sa pet miliona stanovnika je tek prošle godine osnovala Banku humanog mlijeka. U Hrvatskoj je oko 2000 djece kojima humano mlijeko treba konstantno, pa im je potrebno oko 1000 litara mlijeka dnevno za tu djecu. Ukoliko se uporedimo sa Hrvatskom, Crnoj Gori bi trebalo oko 100 litara dnevno. U Crnoj Gori je veoma mali broj donatora, tako da je neophodno raditi na podizanju svijesti građana o značaju donorstva. Stoga je potrebno sprovesti kampanju kako bi se mogle obezbjeđivati neophodne količine humanog mlijeka. Treba pronaći žene koje imaju viška mlijeka i koje žele biti donorke kako bi pomogle bolesnom djetetu i doprinijele da ishodi liječenja budu bolji. U studijama UNICEF-a je prikazano da se kod prijevremeno rođene djece postiže bolji rast i razvoj ukoliko se koristi donirano majčino mlijeko. U Crnoj Gori stopa smrtnosti odojčadi je 4,4 na 1.000 novorođene djece. Na nivou Evropske unije u proteklih deset godina taj pokazatelj drastično je opao, sa 38 na 1.000 novorođene djece koliko je iznosio 2009. godine na 3, 4 na 1.000 novorođene djece, dok je u Sloveniji i Švedskoj 2,1 na 1.000 djece, a najveća stopa

smrtnosti odojčadi je u Malti, Rumuniji i Bugarskoj gdje je 6,7 na 1.000 djece. U Evropskoj uniji 2019. godine 14.000 djece je umrlo prije navršene prve godine života. Navela je da je Crna Gora na posljednjem mjestu u svijetu po procentu vakcinacije MMR vakcinom, a ne zna se koliki je indeks karijesa u Crnoj Gori. Ova pitanja treba sistemski rješavati.

Sladana Ćorić, direktorica Direktorata za zdravstvenu zaštitu u Ministarstvu zdravlja je saopštila da je Ministarstvo zdravlja formiralo radne grupe za izradu pomenutih pravilnika, a u donošenje tih akata uključeni su i stručnjaci za pojedine oblasti. Mišljenja je da treba da postoji jedinstvena banka tkiva i ćelija u kojoj će biti i polne ćelije da ne bismo imali privatne ustanove za te poslove koje su u obavezi da izvještavaju Ministarstvo, ali i pored toga, država ostaje bez adekvatnih podataka. Kada je riječ o banci humanog mlijeka, zahvalila je članicama Ženskog kluba Skupštine Crne Gore koje su inicirale ovu temu. U Ministarstvu zdravlja je formiran Komitet za dojenje čiji članovi su eminentni stručnjaci iz oblasti neonatologije i ginekologije. Sprovodi se kampanja za dojenje, a svaki dom zdravlja imaće savjetovanište za dojenje gdje će trudnice moći da dobiju potrebnu edukaciju, a vodiće se i registri potencijalnih donora. Banka humanog mlijeka biće u Podgorici, a s obzirom na to da je Crna Gora mala iz Podgorice se relativno brzo može doći do svake druge opštine.

Poslanica Jelena Božović je naglasila da je majčino mlijeko vrlo važno za pravilan rast i razvoj djeteta. Ova inicijativa predstavlja pravi način na koji poslanice Skupštine Crne Gore iskazuju svoju solidarnost i pokazuju koliko je važna ženska perspektiva u politici. Zahvalila je Ministarstvu zdravlja na pomoći u pripremi Predloga zakona, čije usvajanje predstavlja prvi korak nakon kojeg treba sprovesti intenzivnije kampanje.

Poslanik dr Srđan Pavićević je saopštio da banke organa, tkiva i ćelija postoje odavno. Prva banka u Crnoj Gori bila je Banka krvi koja je otvorena 2003. godine pri Klinici za kardiohirurgiju Kliničkog centra Crne Gore. Naglasio je da sa razvojem banke humanog mlijeka paralelno treba raditi i na programu dojenja. Broj žena u Crnoj Gori koje doje je poražavajuće nizak jer 20% žena doji, a medicinski opravdana nemogućnost dojenja se kreće od 2% do 5%. Iako se 35 godina aktivno bavi medicinom, sebi nije uspio da razjasni zašto žene ne doje svoju djecu. Najplemenitiji čin koji je priroda i biologija mogla da podari ženi je nastavak zajedničkog života s one strane kože, Bogom data sinteza kojom se otvaruje ne samo prehranjivanje nego se prenose mnoge informacije od majke ka djetetu tokom čina dojenja u Crnoj Gori je na nivou margine. Po Zapadnoj Evropi mlade majke doje bebe na javnim mjestima. U Crnoj Gori su nekad sprovedene kampanje za vještačko prihranjivanje koje su sada zabranjene. Trebalo bi uložiti mnogo veći napor da se promoviše dojenje u Crnoj Gori koje je osnov za sve drugo. To što 75% žena u Crnoj Gori koje bi mogle da doje odluči da neće da doji predstavlja ne samo medicinsko, nego i kulturološko pitanje.

Sladana Ćorić, direktorica Direktorata za zdravstvenu zaštitu u Ministarstvu zdravlja je saopštila da je u Crnoj Gori veoma visok procenat carskih rezova, pa se Ministarstvo zdravlja bavi promocijom prirodnih porođaja i stimulacijom dojenja u porodilištima. Urađene su Smjernice i standardi za porodilište po mjeri beba. Bilo je neophodno preduzeti sve te korake kako bi se aktivno počelo sa kampanjom. Žene poslije carskog reza ne mogu da doje najmanje 24 sata, a pitanje je da li će uspostaviti laktaciju posle 70 sati.

Poslanik dr Srđan Pavićević je saopštio da se carski rez radi u specifičnim indikacijama, a u Crnoj Gori je to postalo stvar dogovora. Laktacija je biološki uspostavljen, fiziološki proces. Kod nas se sa malo pažnje prilazi samom procesu dojenja. Majkama treba da bude pružena asistencija od iskusnih i stručnih lica.

Poslanica Vesna Pavićević je saopštila da su sa UNICEF-om razgovarali o podizanju nivoa svijesti o dojenju, jer je UNICEF radio istraživanja kojima je utvrđeno da je u Crnoj Gori nizak

procenat dojenja. Dogovoreno je da Klinički centar Crne Gore, Ministarstvo zdravlja, Ženski klub Skupštine Crne Gore i UNICEF osmisle kampanje kojima će se promovisati dojenje i time doprinijeti povećanju broja žena koje će željeti da budu donorkе mlijeka.

Članovi Odbora su bili jednoglasni u ocjeni da je potrebno podržati ovaj Predlog zakona, ali je ukazano i da je zbog preciziranja određenih normi Predloga zakona potrebno održati sastanak predstavnika predlagača, Ministarstva zdravlja i zaposlenih u Sekretarijatu Odbora za ljudska prava i slobode i Zakonodavnog odbora, pa je izjašnjavanje o Predlogu zakona odloženo za nastavak sjednice.

Sjednica je prekinuta u 17 sati i 45 minuta, a nastavak sjednice zakazan je za 27. jul 2022. godine.

Nastavak 28. sjednice Odbora za ljudska prava i slobode, održan 27. jula 2022. godine

Nastavak sjednice je počeo u 14 sati i 35 minuta.

Nastavkom sjednice je predsjedavao Jovan Jole Vučurović, predsjednik Odbora.

Nastavku sjednice su prisustvovali sledeći članovi/ce Odbora: Jelena Božović, dr Srđan Pavićević, dr Vladimir Dobričanin, dr Albin Ćeman, Miodrag Lekić i Genci Nimanbegu.

Nastavku sjednice nijesu prisustvovali članovi/ce Odbora: dr Halil Duković, Ivan Mitrović, Mevludin Nuhodžić, Vesna Pavićević i Amer Smailović.

Nastavku sjednice je, u skladu sa članom 67 stav 1 Poslovnika Skupštine Crne Gore, prisustvovala poslanica Vesna Pavićević.

Nastavku sjednice su, u skladu sa članom 67 stav 4 Poslovnika Skupštine Crne Gore, prisustvovali Slađana Ćorić, direktorica Direktorata za zdravstvenu zaštitu u Ministarstvu zdravlja i Radovan Nikolić, savjetnik u Direktoratu za harmonizaciju propisa u Ministarstvu zdravlja.

Odbor je nastavio razmatranje Predloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o uzimanju i presađivanju ljudskih tkiva i ćelija u svrhu liječenja, koji su podnijeli poslanici: dr Branka Bošnjak, Vesna Pavićević, Simonida Kordić, Tamara Vujović, Danijela Đurović, Božena Jelušić, Kenana Strujić Harbić, Draginja Vuksanović Stanković i Boris Mugoša.

Predstavnicа predlagača poslanica Vesna Pavićević je informisala o ishodu razgovora sa predstavnicima Ministarstva zdravlja i zaposlenima u Sekretarijatu Zakonodavnog odbora i Odbora za ljudska prava i slobode. Saopštila je da su usaglašena rješenja za pojedine nesuglasice pravno-tehničke prirode i da bi trebalo da Odbor podnese amandman kojim će se to regulisati.

Savjetnik u Direktoratu za harmonizaciju propisa u Ministarstvu zdravlja Radovan Nikolić je saopštio da je najbolje da banka humanog mlijeka bude pri Kliničkom centru iz razloga što Klinički centar jedini može da pruži logističku podršku banci tkiva i ćelija, prvenstveno u pogledu stručnog kadra, ali i opreme i prostora. Banka će biti finansirana iz budžeta kliničkog centra.

Odbor je jednoglasno (sa sedam glasova “za”) podržao Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o uzimanju i presađivanju ljudskih tkiva i ćelija u svrhu liječenja, koji su podnijeli poslanici: dr Branka Bošnjak, Vesna Pavićević, Simonida Kordić, Tamara Vujović, Danijela Đurović, Božena Jelušić, Kenana Strujić Harbić, Draginja Vuksanović Stanković i Boris Mugoša i predložio Skupštini da ga usvoji.

Takođe, Odbor je podnio Amandman na Predlog zakona, koji je predstavnicа predlagača prihvatila.

Na osnovu člana 69 stav 2 Poslovnika Skupštine Crne Gore Odbor za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore sa 28. i Nastavka 28. sjednice, održanih 26. i 27. jula 2022. godine podnosi Skupštini

IZVJEŠTAJ

O RAZMATRANJU PREDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O UZIMANJU I PRESADIIVANJU LJUDSKIH TKIVA I ĆELIJA U SVRHU LIJEČENJA, koji su podnijeli poslanici: dr Branka Bošnjak, Vesna Pavićević, Simonida Kordić, Tamara Vujović, Danijela Đurović, Božena Jelušić, Kenana Strujić Harbić, Draginja Vuksanović Stanković i Boris Mugoša

Odbor za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore, kao matični odbor, na 28. i Nastavku 28. sjednice, održanim 26. i 27. jula 2022. godine razmotrio je Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o uzimanju i presađivanju ljudskih tkiva i ćelija u svrhu liječenja, koji su podnijeli poslanici: dr Branka Bošnjak, Vesna Pavićević, Simonida Kordić, Tamara Vujović, Danijela Đurović, Božena Jelušić, Kenana Strujić Harbić, Draginja Vuksanović Stanković i Boris Mugoša.

Uvodne napomene o Predlogu zakona o izmjenama i dopunama Zakona o uzimanju i presađivanju ljudskih tkiva i ćelija dala je predstavnica predlagača poslanica Vesna Pavićević i upoznala sa osnovnim razlozima za donošenje ovog zakona.

Nakon uvodnog obrazloženja i konstruktivne rasprave u kojoj su članovi Odbora iskazali punu podršku Predlogu zakona, Odbor je jednoglasno (sa sedam glasova “za”) podržao Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o uzimanju i presađivanju ljudskih tkiva i ćelija u svrhu liječenja i predlaže Skupštini da ga usvoji.

Odbor je podnio Amandman koji glasi:

U članu 3 Predloga zakona kojim se poslije člana 14 dodaje novi član 14a, stav 2 briše se.

Sa Amandmanom Odbora saglasila se predstavnica predlagača, pa isti, shodno članu 150 stav 3 Poslovnika Skupštine Crne Gore, postaje sastavni dio Predloga zakona.

Za izvjestioca Odbora na sjednici Skupštine određen je poslanik dr Srđan Pavićević, član Odbora.

Sjednica je završena u 14 sati i 45 minuta.

**ZAPISNIK SAČINILA
SEKRETAR ODBORA**

Slava Burić

PREDSJEDNIK ODBORA

Jovan Jole Vučurović